

BIBLIOTEKA

E

814-32

7 73

SHTETIT

GJIROKASTËR

Josif
Prifti

**BISEDAT
E STINËVE**
tregime

8JH-32

P 43

Josif
Prifti

BISEDAT
E STINËVE

fregime

SHTËPIA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

DASHURIA DHE LETËRSIA

(Në vend të prologut)

Në shtëpi gjithçka ishte e qetë. Xhemit i ngjau se sapo hyri ajo, në shtëpi ra një heshtje e thellë. Dy prindërit ishin shtruar në tryezë për drekë. Ajo i përshëndeti me zë të mekur dhe u ul mbi divan e menduar. Si kishte ndodhur ashtu? Duhej ta kishte përmbajtur veten. Një vajzë në moshën e saj, me arsim të mesëm, punëtore e dalluar në tekstile, të nxitohej ashtu në të gjykuar! Po ai, sa i ftohtë që ishte treguar! Oh, Titi ishte ndryshe. Megjithatë ajo nuk duhej ta kishte takuar atë ditë. E dinte se ishte me nerva të tendosur; edhe në punë kishte qenë e papërqendruar, ndaj dhe duhej t'i ishte shmangur atij takimi. Ndoshta më vonë qetësohej. Të nxitohesh është më lehtë se të gjykosh. Ai e priste si çdo ditë, pas punës, te rrugica, dhe ajo fare mirë mund t'i ishte shmangur. Po këtë nuk kishte mundur ta bënte. Një forcë e pashpjegueshme e kishte shtyrë atje. Monologu i saj kishte qenë i gjatë atë ditë në punë dhe ajo i kishte përgatitur fjalët që do t'i thoshtë...

Nëna u shkëput nga tryeza dhe shkoi te divani.

— Nuk do të hash sot? — i tha duke i ledhatuar flokët.

— Nuk më hahet, nënë.

— Dukesh e lodhur.

— Hëngra në mensë.

Nëna u largua. Nga lavapjata erdhi zhurma e çezmës që prishi për një grimë qetësinë. Ajo e kishte dalluar nga larg. Ai po e priste atje si ditën e kaluar, kur i kishte dhënë librin. Xhemi e dinte se do të botohej libri i tij i parë dhe ishte gëzuar kur e kishte marrë në dorë. Në kopertinë ishte shkruar emri i njeriut që ajo dashuronte. Shfletohte me kujdes faqet dhe lexonte ngadalë fjalët që ishin shkruar atje. Tani dashurinë e tyre do ta mësonin të gjithë. Titi i kishte thënë se kish-te shkruar disa tregime për dashurinë. Dhe libri do të kalonte dorë më dorë. Do ta uronin njerëzit, shokët dhe shoqet e punës. Të gjitha këto ajo do t'i priste me një heshtje disi të thjeshtë. Buja nuk është në natyrën e njerëzve seriozë. Ajo do të ishte e fejuara e një tregimtari. Edhe bisedat me shoqet duhej t'i bënte të zgjedhura. Mandej duhej të lexonte shumë për të pasur njohuri të gjera për letërsinë.

Gjithë pasditen e kaluar ajo lexoi vëllimin. Faqet i kaloi shpejt duke kërkuar fjalët e dashurisë së tyre. Po tregimet mbaruan dhe atë e pushtoi një shqetësim që kishte formën e një dyshimi të fshehtë. Ky dyshim e pështolli aq fort, sa ajo nuk mundi t'i shmangej atij takimi atë ditë. Xhemi e përshëndeti me sytë e rrëzuar. Ai nuk e vuri re këtë dhe eci në krah të saj. Ajo mbante në dorë librin e tij. Me siguri që Titi priste fjalët e saj për librin. Por Xhemi heshtte. Heshtja e saj ngjante kryeneçe dhe fodulle. Ai nuk i dha rëndësi, sepse ajo nuk kishte arsye të sillej ashtu. Ecën buzë trotuarit. Ai e pyeti si kishte kaluar atë ditë në kombinat. Xhemi u përgjigj me një «mirë» të zvargur. Atëherë atij i lindi dyshimi.

— Mos je gjë sëmure, Xhemi?

Ajo tundi kokën në shenjë mohimi. Titi u shqetësua vërtet se mos i kishte ndodhur gjë. Por ajo heshti gjatë. I ishte mbledhur një komb në fyt dhe ishte gati të ngashërehej. Vazhduan të ecnin në heshtje. Xhemi e dinte se atë heshtje, që e mbolli vetë, i takonte asaj ta kornte. Pas një çasti tha:

— Kthehemi në shtëpi.

Zëri i doli me një notë nervozizmi dhe Titi nuk i shpëtoi kjo. E ndoqi i bindur. Dolën në shëtitoren e gjerë. Era e majit tundte krahët e gjatë të pishave.

— Ti nuk e ndien veten mirë, Xhemi?

— Po, — tundi kokën ajo.

Qielli lart që veshur me re si me mjegull të dendur. Rrezet e diellit dilnin të vrara, po dita ishte e ngrohtë. Në shëtitore ecnin pak njerëz. Ishte kohë dreke.

— E lexove librin?

Ajo pohoi me kokë duke vështruar pllakat e trotuarit.

— Nuk je aspak e gëzuar, Xhemi! Dje ishte ndryshe.

— Duhet të gëzohem që ti ke njohur vajza të tjera dhe ato të kanë frymëzuar të shkruash tregime të bukura.

Fjalët e saj dolën me mllef. Titi e pa me habi.

— Mos je bërë xheloze, — u mundua ai të bënte humor.

— Nuk kam qenë asnjëherë e tillë, po më vjen keq për veten që s'munda të të njihja. Ti nuk më ke dashur, — tha ajo dhe ndjeu se sytë iu lëngëzuan.

— Xhemi, bëhu e arsyeshme. Si mund ta mendosh ti këtë?

— Ju shkrintarët flisni bukur dhe ta mbushni mendjen, — tha ajo po me atë ton.

— Më thuaj, çfarë ka ndodhur.

Ajo qëndroi, u kthye paksa nga ai, e vështroi në sy vetëm një çast dhe pa se, për çudi, ata ishin të qetë.

— Do të ta them çfarë ka ndodhur, — tha ajo.

— Një djalë vjen në kombinat dhe takon një vajzë. I ngjan se e dashuron. Pastaj ikën dhe mbyllet në dhomën e tij për të shkruar tregime. Shkruan për dashurinë dhe nuk kujtohet të shkruajë për atë që dashuron. Ja, pra, nuk është ky një subjekt i bukur?

Ai qeshi lehtë dhe i shtrengoi krahun. Ajo kundërshtoi me nervozizëm. Atëherë ai e kuptoi se Xhemi vërtet nuk po tallej. Ajo kishte qenë gjithmonë vajzë gazmore dhe me humor të mirë, por ato fjalë atë ditë nuk ishin pjesë e humorit të saj. Përsëri i mbuloi heshtja. Ai po mendonte thellë për fjalët që i tha Xhemi. Vërtet ai nuk e kishte përmendur emrin e saj në vëllim, asnjë bisedë e dashurisë së tyre nuk ishte hedhur atje, po kjo nuk do të thoshte se ai nuk e dashuronte. Sepse për të letërsia nënkupton diçka më tepër, diçka më të gjerë. A nuk është vetë letërsia dashuri? Të duash natyrën, të duash njerëzit e mirë, të duash punën e tyre dhe dashuritë e tyre dhe këto t'i tregosh me thjeshtësi, ja kjo është letërsia. Dhe kjo është dashuri. Po këto fjalë ai nuk ia kishte thënë Xhemit. Ia tha aty në trotuar, me qetësi; ajo e dëgjoji në heshtje. Po nuk u qetësua. Kishin ndalur pranë shtëpisë. Xhemi e hetoi me vështrim. Titi qëndronte i qetë, si më parë, dhe atë befasi e pushtoi përsëri ai shqetësim që ndjeu ditën e kaluar. Pas pak ata do të ndaheshin. Ajo do të vraponte shkallëve, kurse ai do të mbetej në trotuar një copë herë.

Çfarë do të mendonte Titi atëherë? Ndoshta ai do të ishte takimi i fundit, ndoshta Titi do të vinte përsëri dhe do t'i thoshte se herën tjetër do të shkruante një vëllim për të. Mjaftonte të thoshte! Ajo ishte e bindur se ai nuk do ta thoshte kurrë këtë. E njihte mirë. Mandej pas këtij takimi dhe fjalëve që shkëmbyen, ai nuk do të dilte më në rrugicë. Atëherë gjithçka do të harrohej ngadalë. Çdo mbrëmje, me mendimet e gjata të pritjes pranë telefonit, asaj do t'i forcohej bindja se ai e kishte harruar dashurinë, ashtu si kishte harruar të shkruante për të. Dhe ajo vetë, Xhemi, nuk do t'ia lejonte kurrë vetes të ngrinte receptorin e telefonit. Ashtu do të ndodhte: Pas këtyre mendimeve shqetësimi në shpirtin e saj e rriti peshën. Vështroi përsëri nga Titi dhe u drodh. Ajo e donte, e dashuronte. Iu kujtuan takimet, mbrëmjet e bukura dhe lumturia që ndiente kur e kishte pranë. Ato iu dukën të largëta, të harruara në pluhurin e kohës. Ashtu duhej t'i kishte ndodhur dhe Titit, ndryshe ai do të kishte shkruar diçka për dashurinë e tyre. Befas ajo lëvizi dhe hodhi hapat drejt shkallëve. Titi i kapri krahun dhe e ndali.

- Nuk do të më thuash gjë?
- Kanë mbaruar bisedat midis nesh.
- Kurse unë prisja që ti të më flisje gjatë për librin.
- Edhe unë mendoja se do të gjeja dashurinë time atje.
- Ajo është, Xhemi, është e tretur në dashurinë e njerëzve. Dashuria jonë është e pranishme kudo.
- Unë nuk e pashë.
- Në qoftë se do ta hidhja dashurinë tonë në një tregim, ai do të dilte i zbehtë dhe do ta lodhte lexuesin, ashtu siç do të lodhej ai, po të dëgjonte

bisedën e sotme. Letërsia kërkon më shumë se kaq, Xhemi, më shumë se kaq.

Xhemi e dëgjoi e heshtur. Në shpirtin e saj nisi të lëkundej dyshimi. Megjithatë nuk u bind. Shkëputi krahun dhe ngjiti shkallët. Titi qëndroi i menduar në rrugë, me vështrimin në tokë. Ajo shtyu derën me përtesë dhe i pari mendim që i lindi qe se a do të mundte t'u bënte ballë mendimeve të gjata që do ta pushtonin në vetminë e dhomës. Xhemi e kuptoi se, po të qëndronte gjatë mbi divan, do të ngjallte dyshim te prindërit. Kur u ngrit, në dysheme ra libri i Titit. Ajo kishte harruar t'ia jepte. E mori dhe hyri në dhomën e saj. Pastaj u kthye përsëri dhe i tha nënës:

— Po më kërkuan në telefon, u thuaj se kam dalë.

Nëna e pa një çast me habi. Xhemi mbylli derën dhe u përplas në shtrat. Dëshpërimi po e ngashërente. Ajo grindje nuk duhej të kishte ndodhur. Duhej ta kishte përmbajtur veten. E ndjeu veten fajtorë. Titi ishte shpjeguar. Kujtoi përsëri ditët e dashurisë së tyre. Ai kishte qenë i dashur dhe e respektonte... Respekti është larg dashurisë, i regëtiu në mendje. Kështu ka ndodhur. Ndryshe do kishte shkruar. Do kishte shkruar, po të më dashuronte. Për atë që dashuron, mendimet i ke të bukura, më ka thënë kur rrinim vetëm. Atëherë pse i ka mbajtur të fshehura mendimet për mua?...

Këto mendime të gjata tori ajo në vetmi. Nuk e kuptoi sa qëndroi ashtu. Orët kishin ecur pa kuptuar. Nga dritarja pa jashtë njerëzit që kishin dalë në shëtitjen e mbrëmjes. Ishte një mbrëmje e qetë maji. Qielli kishte zhveshur mantelin e mjegullt dhe kishte dalë i kaltër e i ndritur me disa pikime të rralla yjesh. Në dhomën tjetër u dëgjua zilja e telefonit. Xhemi mbajti vesh. Pas

një pauze të shkurtër nëna tha se Xhemi nuk gjendej në shtëpi. Pastaj u dëgjua zhurma e receptorit që u ul. Nëna hapi derën dhe i tha se ishte një shok. Xhemi tundi kokën. Pastaj hyri në kuzhinë dhe ajo mbeti vetëm me një sëmbim të ri në shpirt. Kishte qenë ai... Më vonë Titi do ta kërkonte në shëtitoren e gjerë. Ajo e shihte pas dritares se si ai u bë i mugët, gjersa u ndezën dritat.

Njerëzit në shëtitore qenë shtuar. Gjithkush në atë lumë njerëzish derdhte buzëqeshje të gëzuara, por ajo zhurmë vinte e shuhej prapa xhamave të mbyllur.

MBRËMJA E NJË TË SHTUNE

Pandi Loku jeton në një qytezë në jug të vendit, ngritur mes dy kodrave të larta, në një luginë të bukur, që e rrethon gjelbërimi i përherëshëm i ullinjve. Poshtë shtrihet zalli i bardhë i Vjosës. Në perëndim, mbi një pllajë të butë, me dyshemenë e qëndisur nga tërfili e guriçkaq, e bardha, ngrihet një rrugicë e shtruar me kalldrëm.

Në këtë rrugicë po kalonte Pandi Loku atë mbrëmje. Ai punon minator. Gjithkush që mund ta shihte atë burrë shpatullgjërë, me kasketën mbi sy dhe me ecjen duke u lëkundur, do t'i jepte të pesëdhjetë vjetët. Ecte ngadalë, i menduar, me sytë përdhe. Ndoshta mendonte për vjeshtën që zverdhi pemët, ndoshta mendonte për qetësinë e lokalit ku po shkonte. Në përgjithësi ai mendon shumë. Kjo kuptohet nga të gjithë, sepse ai rri shumë i heshtur. Dhe kush flet pak, ka kohë të mendojë shumë. Por atë mbrëmje Pandi Loku i kishte mendimet të rënda.

U ul rrëzë një mani në kënd të lokalit. Mani ishte e vetmja pemë e lartë që kishte mbetur atje. Pishat dhe bredhat ishin aq të hollë, sa luhateshin edhe nga puhiza e vjeshtës. Moti po ftohej, po shi nuk po binte. Vetëm shirat e vjeshtës e mbyllin sezonin veror. Në mëngjes qielli zgjohej ende i kaltër, mbi kodër dielli nxirrte syrin e